

apklausa

KOKIAS

PROBLEMAS

MATO

EKONOMIKOS

MOKYTOJAI?

Parengė:

Susisiekti su LLRI galite:
A. Juozapavičiaus g. 6,
Vilnius
Tel.: 8 (5) 250 0280
www.llri.lt
llri@llri.lt

LIETUVIŲ EKONOMINIS RAŠTINGUMAS YRA MENKAS

2015 m. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) tyrimas parodė, kad mūsų paaugliai pagal 15 tirtų šalių finansinį raštingumą papuola į prasčiausiai pasirodžiusiųjų penketuką kartu su Slovakija ir Pietų Amerikos šalimis. Suaugusiųjų žinios taip pat yra žemiau tirtų šalių vidurkio. Jau 2020 metais, kai bus paskelbti nauji EBPO tyrimo rezultatai, sužinosime, ar pavyko pasiekti valdžios užsibrėžtų tikslų - mokiniais užkopti keturias pozicijas į viršų, ateityje bus skelbiama, ar suaugusiesiems pasisekė viršyti EBPO šalių vidurkį. Tokius tikslus numatė jungtinė valstybės institucijų grupė - Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Finansų ministerija, Valstybinė mokesčių inspekcija, SODRA ir Lietuvos bankas.

2018 m. Lietuvos laisvosios rinkos instituto užsakymu atliktas visuomenės nuomonės tyrimas apie ekonominį raštingumą parodė, kad dauguma Lietuvos gyventojų su ekonomika susipažįsta mokymo įstaigose – universitete arba mokykloje. Ekonomikos Lietuvos mokyklose pradėta mokytis 2002 m., tačiau per 17 metų nepavyko pasiekti kokybiškų rezultatų, ekonominis šalies gyventojų raštingumas yra žemas.

Šiuo metu Lietuvoje ekonomikos privalomai mokoma 9-10 klasėje, tam skiriant apie 30 pamokų. 11-12 kl. mokiniai gali mokytis pasirenkamojo ekonomikos ir verslumo dalyko. Kai kurie ekonomikos aspektai pradinėje mokykloje integruojami į pasaulio pažinimą, vėliau į istorijos, geografijos, pilietinio ugdymo dalykus.

Mokymo kokybė priklauso nuo pedagogų kvalifikacijos ir motyvacijos. Be visų kitų priežasčių, ekonomikos specialistų atėjimą į mokyklas ap sunkina ir mažas dalykui skiriamų valandų skaičius. Šiuo metu Lietuvoje yra apie 636 ekonomikos mokytojai, mokyklų, turinčių 9-10 kl., kuriose privalomai dėstoma ekonomika yra 728, tad mokytojai, ypač regionuose, turi dirbti keliose mokyklose. Daugelis ekonomikos mokytojų neturi universitetinio ekonomikos išsilavinimo, pradėti mokytis ekonomikos įstatymai leidžia bet kokios specialybės pedagogui, išklaudius ne trumpesnius kaip 40 val. ekonomikos ir verslumo ugdymo programų ir metodų kursus. Tai lemia, kad ekonomikos dažnai moko kitų disciplinų specialistai šalia savo pagrindinio dalyko.

Šiuo metu vykstant bendrųjų programų atnaujinimo darbams, ekspertams, svarstant ir dėl ekonomikos programos keitimo, jos integracijos į kitus dalykus ir valstybei, siekiant išsikelti tikslų ekonominio raštingumo srityje, svarbu atsižvelgti į realias kasdienes problemas, su kuriomis susiduria mokyklos ir mokytojai dėstydami šį dalyką.

APKLAUSUS TREČDALĮ ŠALIES EKONOMIKOS MOKYTOJŲ PAAIŠKĖJO:

>> Mokytojai mano, kad svarbiausia yra išmokyti ne konkrečių asmeninių finansų ar verslumo įgūdžių, bet pagrindinių ekonomikos principų.

Šis faktas svarbus, turint mintyje, kad daugėja iniciatyvų, skatinančių ekonomikos mokymą supaprastinti iki asmeninių finansų ar verslumo ugdymo.

>> Didžiausi sunkumai, su kuriais susiduria ekonomikos mokytojai, – mokinių motyvacijos stoka ir per mažas dalykui skiriamų valandų skaičius.

Dauguma mokytojų mano, kad ekonomikai reikėtų skirti 3-5 kartus daugiau pamokų t.y. 90-150 ir pradėti jos mokyti 5-8, o ne 9-10 klasėje kaip yra dabar.

>> Žinių pritaikomumas, o ne privalomas ekonomikos egzaminas, anot mokytojų, paskatintų didesnę mokinių įsitraukimą.

>> Anot mokytojų, dauguma mokinių ekonomikos principus supranta, bet negeba jų taikyti realybėje. Tik 2 proc. mokytojų mano, kad mokinių ekonomikos žinios yra puikios.

>> Ekonomikos bendrojo ugdymo programos kokybę mokytojai vertina kaip iš dalies atitinkančią jų poreikius, bet jos įveikti nespėja daugiau kaip trečdalis mokytojų.

---

*2019 m. apklausos rezultatai.

Apklausoje dalyvavo trečdalis (206 iš 636) šalies ekonomikos mokytojų iš 57 savivaldybių.

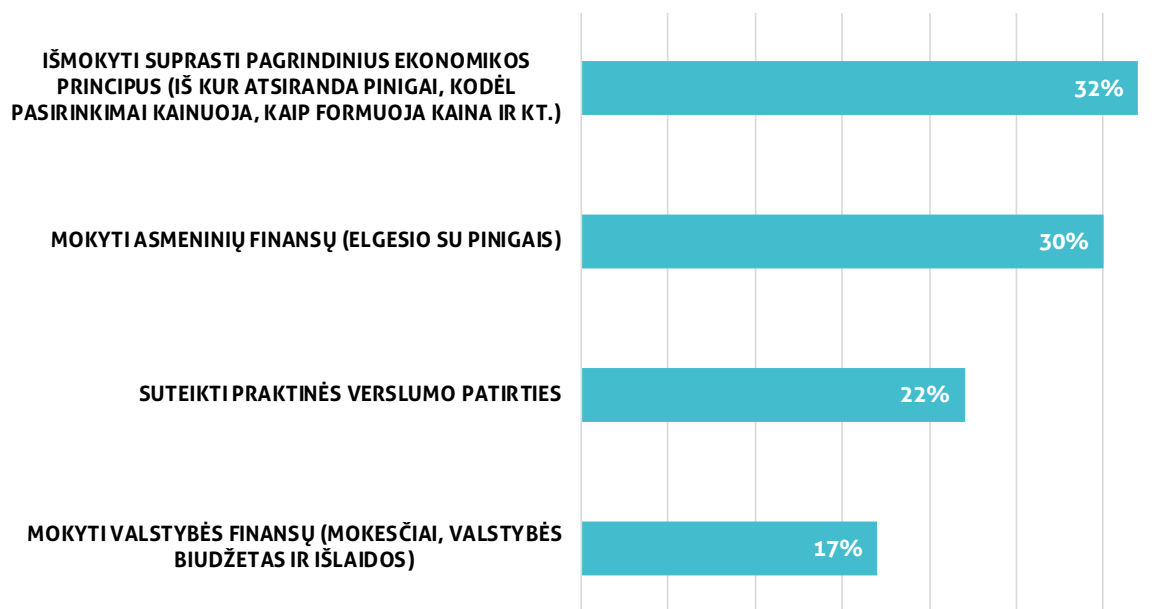
SVARBIAUSIA IŠMOKYTI PAGRINDINIŲ EKONOMIKOS PRINCIPŲ

Ekonomikos mokytojai teigia, kad svarbiausia išmokyti pagrindinių ekonomikos principų. Antrąją vietą daugelis mokytojų skyrė asmeniniams finansams, trečią – praktinei verslumo patirčiai, mažiausiai svarbu pasirodė mokyti valstybės finansų.

Tai reiškia, kad mokytojai supranta, kad mokyti tik asmeninių finansų valdymo priemonių yra per siaura. Nesvarbu, kiek konkrečių taupymo priemonių mokinys žinos, jei jis nesupras taupymo naudos - tai neturės vertės. Svarbiausia – išmokyti mąstyti, suprasti ekonominę logiką, ją taikyti, analizuoti realius reiškinius ir juos vertinti. Pavyzdžiui, aiškinti, iš kur atsiranda pinigai, kodėl pasirinkimai kainuoja, kaip formuojasi kaina ir pan.

Perpratus pagrindinius ekonomikos principus, elgtis su savo pinigais, tvarkyti asmeninį biudžetą, kurti verslą yra žymiai paprasčiau. Lengviau prisitaikyti prie skirtingų ir nuolat kintančių situacijų, naudoti inovatyvius finansų įrankius, pasirinkti paslaugas, produktus, vertinti riziką. Ekonomikos pagrindų išmanymas suteikia galimybę veikti savarankiškai ir prisiimti atsakomybę už savo pasirinkimus.

SIEKIANT UGDYTI EKONOMIŠKAI RAŠTINGĄ JAUNĄJĄ KARTĄ, SVARBIAUSIA:

Mažiausiai svarbu mokytojams atrodo suteikti praktinės verslumo patirties ir mokytį valstybės ekonomikos. Pastarosios temos nuvertinimą galima sieti su tuo, jog mokesčių, šalies biudžeto ir valstybės išlaidų klausimus mokytojams perteikti yra sunkiausia, rodo apklausa.

Ekonominės politikos temos sudėtingumą patvirtina ir kasmet šalyje organizuojamas Nacionalinis ekonomikos egzaminas. Būtent klausimus, susijusius su šalies ekonomika, tiek suaugusiesiems, tiek studentams ir mokiniams įveikti sekasi gerokai sunkiau nei asmeninių finansų problemas.

Valstybėje vykstantys ekonomikos procesai atrodo klaidūs ir mažai susiję su kasdieniu gyvenimu. Net besidomintiems rasti tikslios, suprantamos informacijos apie mokesčių skaičiavimą, valstybės išlaidas nėra lengva užduotis.

KAS PASKATINTŲ MOKINIŲ MOTYVACIJĄ MOKYTIS EKONOMIKOS?

Kaip didžiausius sunkumus, mokant ekonomikos, pedagogai įvardija mokinių motyvacijos stoką ir per mažą pamokų skaičių (po 27 proc. atsakiusiųjų), skiriamą šiam dalykui. Tik 8 proc. apklaustųjų mano, kad mokinių motyvaciją paskatintų privalomas ekonomikos egzaminas.

Labiausiai mokinius mokyti ekonomikos paskatintų, anot 60 proc. respondentų, žinių pritaikomumas realiame gyvenime ir supratimas, kad jų neturėjimas sukelia skaudžių pasekmių.

Tai rodo, kad mokytojai, būdami arčiausiai mokinių, mato, kad veikia ne išorinių priemonių taikymas, bet vidinės motyvacijos žadinimas. Tai garantuoja, kad įgyti įgūdžiai taps jaunų žmonių elgesio normomis ir vertybėmis, o ne pasimirš vos tik parašius egzaminą.

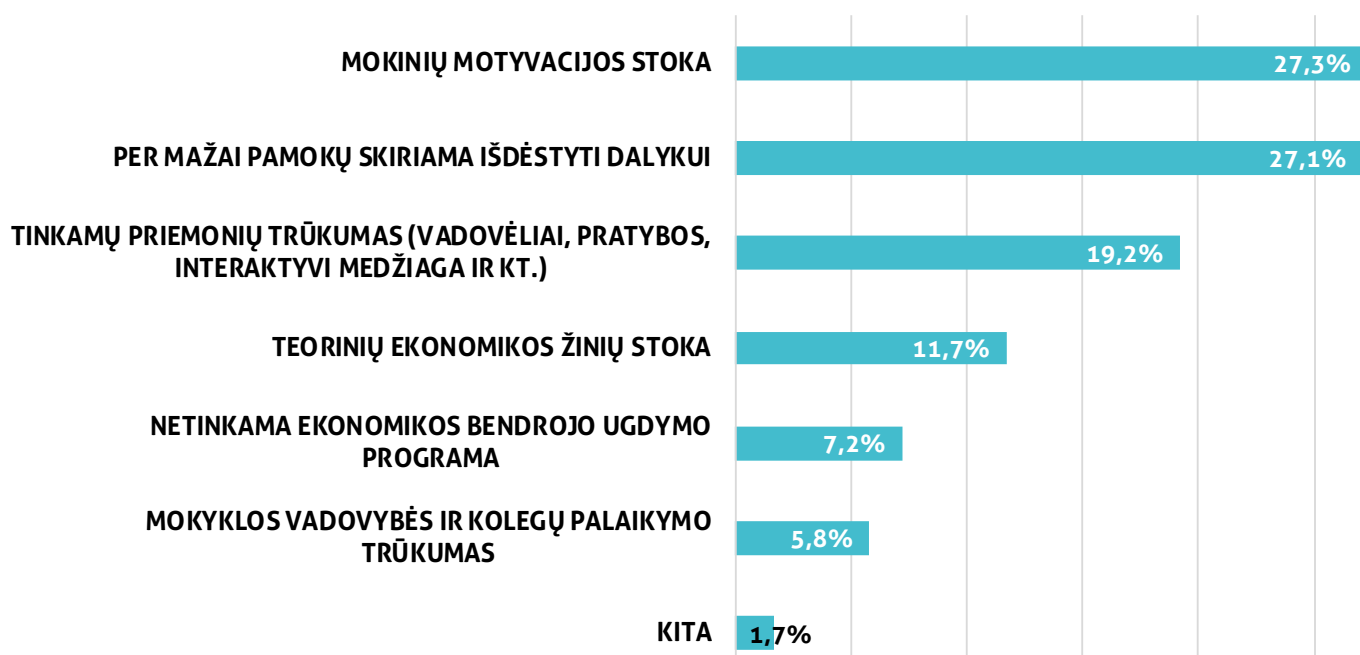
Dauguma mokytojų (58 proc.) mano, kad **pagrindinius ekonomikos principus mokiniai žino, tačiau negeba jų taikyti realiame gyvenime**. 36 proc. apklaustųjų teigė, kad mokiniai nesupranta pagrindinių ekonomikos principų. Tik 2 proc. atsakė, kad mokinių ekonominis raštingumas yra puikus – ekonomikos principus jie ne tik žino, bet ir geba taikyti.

Ugdant ekonomiškai raštingą jaunąją kartą nepakanka juos supažindinti su ekonomikos apibrėžimais, būtina mokymą sieti su realybe tam, kad principai būtų įsisąmoninami, taikomi, gebama juos kritiškai analizuoti ir vertinti platesnėje perspektyvoje. Šis mokytojų pastebėjimas rodo, kad daugiau dėmesio derėtų skirti ne ekonomikos teorijai, bet jos atpažinimui realiose situacijose.

Ekonomikos išmokti galima daug paprasčiau vietoje teorinių pinigų savybių nagrinėjant kriptovaliutos pavyzdžius, vietoje mainų apibrėžimo kalimo, kalbant apie dalijimosi ekonomiką ir pan.

Beveik pusė pedagogų stengiasi ekonomikos pamokas priartinti prie gyvenimo ir realius ekonomikos reiškinius pamokose nagrinėja gana dažnai – daugiau nei 5 kartus per mokslo metus. Patys mokiniai pritaria, kad ekonomikos pamokoms trūksta sąsajų su realiais šių dienų įvykiais – tą konstatuoja ir 2018 metais atlikta Mokinių sąjungos apklausa apie finansinį mokinių raštingumą.

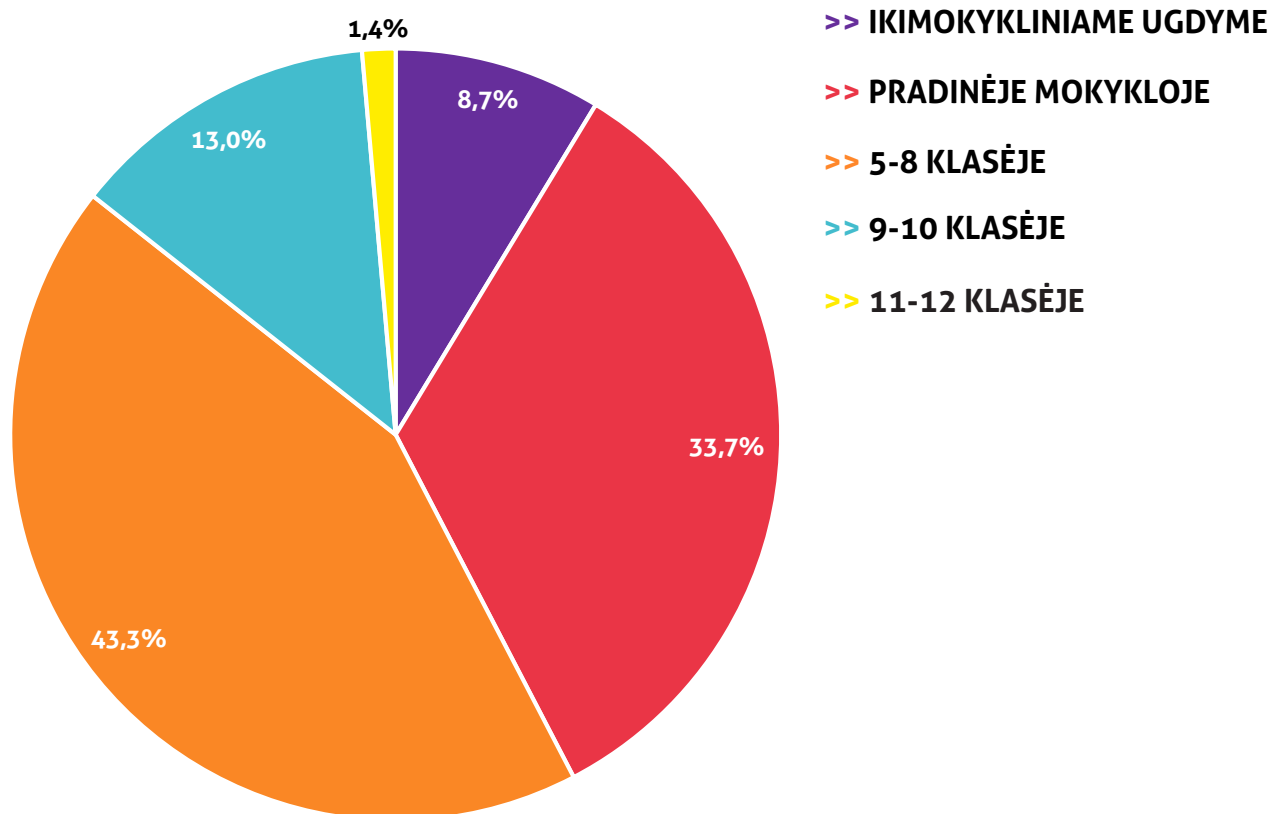
PROBLEMOS, SU KURIOMIS SUSIDURIA EKONOMIKOS MOKYTOJAI:

KADA PRADĖTI MOKYTI EKONOMIKOS?

Šiuo metu ekonomikai skiriama apie 30 privalomų pamokų 9-10 klasėje per visus 12 mokslo metų. 99 proc. mokytojų mano, kad ekonomikai pamokų skiriama per mažai ir pradėti jos mokytį reikėtų anksčiau.

EKONOMIKOS REIKĖTŲ PRADĖTI MOKYTI:

---

43 proc. mokytojų ekonomikos siūlo pradėti mokytį 5-8 klasėje, 34 proc. siūlo tai daryti dar pradinėje mokykloje. Su tuo sutinka EBPO ekspertai rekomenduojantys finansinį švietimą pradėti kuo ankstyvesniame amžiuje. Daugelis šalių, geriausiai pasirodžiusių EBPO Finansinio raštingumo tyrime, pavyzdžiui Australija, Nyderlandai, Kinija būtent tą ir daro. Finansiškai raštingų šalių patirtis taip pat rodo, kad veikia ekonomikos ir kitų socialinių dalykų integracija – daugelyje jų mokiniai mokosi pagal jungtinį socialinių disciplinų modulį. Ekonomikos integracija su kitomis pamokomis yra geriausias būdas tam skirti daugiau dėmesio, nedidinant mokiniams tenkančio krūvio.

Psichologai, edukologai taip pat pataria mokytį vaikus asmeninės ekonomikos, elgesio su pinigais, paaiškinti norų ir galimybių santykį dar ankstyvoje vaikystėje (4-6 m.), o štai ankstyvojoje paauglystėje (12-14 m.), formuojantis abstrakčiam mąstymui, galima pradėti kalbėti ir apie konceptuales ekonomikos principus – kas yra mokesčiai, iš kur atsiranda pinigai, kaip formuojasi kaina ir pan. Kiekvienai amžiaus grupei būtina parinkti jų raidą atitinkančias priemones ir tinkamiausius būdus, antraip rizikuojama ekonomikos mokymąsi pernelyg teoretizuoti ir atitolinti nuo vaiko pasaulio arba atvirkščiai – supaprastinti ir padaryti nevertą dėmesio.

Į pirmąją ekonomikos pamoką mokiniai ateina šešiolikos, iki to laiko jie jau būna susidūrę su ekonomikos žinių trūkumu ir iš to sekančiomis pasekmėmis, susidarę nepagrįstą, dažniausiai negatyvią nuomonę apie verslininkus, politikus, nusivylę savo šalimi. „Permokinti“ mokytojams yra žymiai sunkiau nei mokytį laiku ir nuo pradžių.

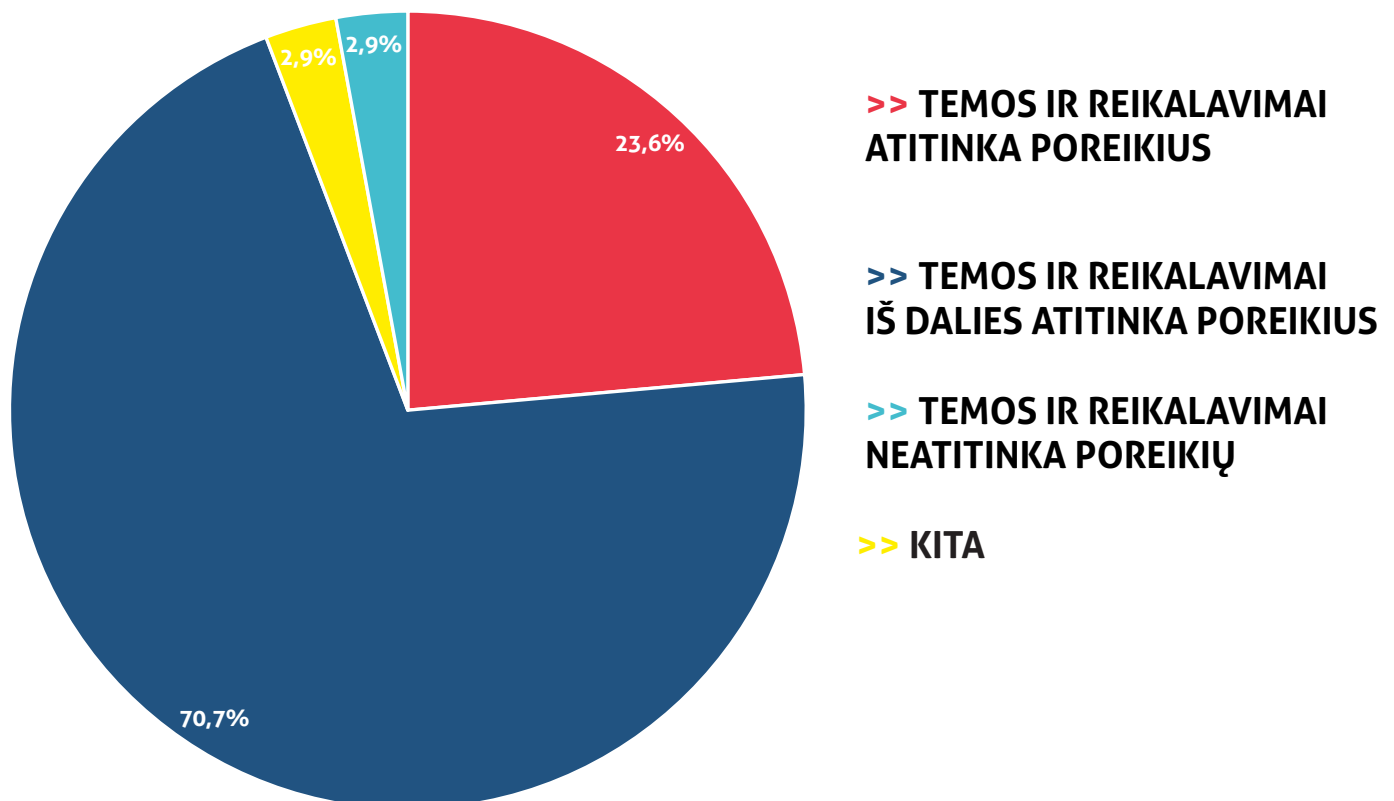

KAIP MOKYTOJAI VERTINA EKONOMIKOS BENDROJO UGDYMO PROGRAMĄ?

Bendrojoje ekonomikos ugdymo programoje numatytos temos ir reikalavimai iš dalies atitinka poreikius, taip sako 71 proc. apklaustųjų. 36 proc. programos įgyvendinti nespėja dėl laiko trūkumo.

Per 1 savaitinę pamoką su ekonomika supažindinti galima tik labai paviršutiniškai ir teoriškai. Pusei apklaustų mokytojų pritrūksta laiko į pamokas įterpti aktualių pavyzdžių, o tai mažina mokinių supratimą, kodėl šio dalyko mokytis yra naudinga. 15 proc. mokytojų prisipažino, kad jiems patiems trūksta žinių, kaip ekonomikos aktualijas interpretuoti. Dar 15 proc. apklaustųjų teigė, kad aktualijų analizė nesiderina su bendrojo ugdymo programa.

BENDROJO UGDYMO EKONOMIKOS PROGRAMOS VERTINIMAS:

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

>> Ekonomikos pamokų mokykloje pagrindas turi likti kertiniai ekonomikos principai ir reiškiniai. Jų supratimas būtinas, norint taikyti, analizuoti ir vertinti visuomenėje vykstančius procesus, nepasimesti nuolat besikeičiančioje finansinių paslaugų rinkoje, būti atsakingam už savo ir visuomenės gerovę. Ekonomikos supaprastinimas iki konkrečių asmeninių finansų valdymo priemonių ar verslumo ugdymo neturės tokios didelės išliekamosios vertės.

>> Privalomas ekonomikos egzaminas nebūtų efektyvi priemonė išmokyti ekonomikos, nes neturėtų ilgalaikio ir kokybiško poveikio moksleivio žinioms ir jų taikymui.

>> Būtina sudaryti sąlygas ekonomiką integruoti su kitomis disciplinomis, į ekonomikos pamokas įtraukti aktualių reiškinių analizę ir vertinimą, nes tai skatina mokinių įsitraukimą, praktinį žinių taikymą, įgūdžių formavimąsi. Integracija taip pat leistų daugiau dėmesio skirti ekonominiam raštiungumui nedidinant mokiniams tenkančio krūvio.

>> Būtų tikslinga ankstinti ekonomikos mokymo mokykloje pradžią, jos mokyti nuosekliai nuo 5-8 arba pradinių klasių, remtis amžiaus grupei pritaikyta metodologija ir priemonėmis.

>> Mokytojai ekonomikos bendrojo ugdymo programą vertina kaip iš dalies atitinkančią poreikius, tad planuojant programos atnaujinimą, drastiškai nereikėtų jos keisti, o išsiaiškinti konkrečius ekonomikos mokytojų poreikius ir pasiūlymus.

